

לקוטי תורה • פרשת במדבר • מאמר 16

ענין שניתנה התורה על הר סיני דוקא ולא...

התורה ניתנה על הר סיני

התורה ניתנה בסיני, הנמוך שבהרים, מפני שהתורה שורה על ביטול, והגאווה היא שורש כל הרע; ואף על פי כן היא ניתנה על הר, מפני שגם האדם זקוק למידה של התרוממות בקדושה, ללב "נישא בדרכי הוי", כדי להעז לעבוד את ה' בכלל, וכלבד שהביטול שלו יהיה גדול הרבה יותר. באותו אופן, השמחה צומחת מתוך שפלות, ו"השנאה" לרע שירדה בסיני מרוממת את האדם מעל ליצר הרע שלו, ובה בעת, במהותה, היא ביטול.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/bamidbar/16

הנקודה

התורה ניתנה בסיני, הנמוך שבהרים, מפני שהתורה שורה על ביטול, והגאווה היא שורש כל הרע; ואף על פי כן היא ניתנה על הר, מפני שגם האדם זקוק למידה של התרוממות בקדושה, ללב "נישא בדרכי הוי", כדי להעז לעבוד את ה' בכלל, ובלבד שהביטול שלו יהיה גדול הרבה יותר. באותו אופן, השמחה צומחת מתוך שפלות, ו"השנאה" לרע שירדה בסיני מרוממת את האדם מעל ליצר הרע שלו, ובה בעת, במהותה, היא ביטול.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע ניתנה התורה על הר סיני ולא על ההרים הגבוהים יותר, תבור, חרמון וחרמל, שגם הם באו לפניה. התרגום עונה: לא על הרים גאים, אלא על סיני, שהוא נמוך. גובה מסמל חשיבות עצמית, וגאווה גסה היא שורש כל הרע, כפי שמראה שבירת הכלים; התורה מתקבלת באמצעות ביטול, על ידי מי שעושה את עצמו "כמדבר" שהכול דורכים עליו, ושנשמתו "כעפר לכל". ואף על פי כן, סיני הוא עדיין הר. אדם שהוא שפל לגמרי לא יעז להתקרב לעבודת ה', ויאמר: "מי אני?"; הוא זקוק לכוח ולהתרוממות הלב בכיסופיו ובצימאונם לה', אבל הביטול שלו צריך להיות גדול הרבה יותר. כך גם "ויספו ענוים בה' שמחה": השמחה, התרוממות הנשמה, באה מתוך שפלות, וככל שתחושת האדם את שפלותו שלו עמוקה יותר, כך שמחתו בתורה מוכפלת. לבסוף, סיני הוא המקום שבו ירדה שנאה על המידות הרעות: לעורר את היצר הטוב נגד הרע זו התרוממות, אך במהותה היא ביטול, הכנעת הרע (אתכפיא).

מבנה

1	מדוע הר נמוך, ומדוע בכלל הר	19
	ההרים הגאים נדחו מפני שהגאווה היא שורש הרע והתורה שורה על ביטול, כפי שמלמדים "כמדבר" ו"כעפר לכל"; ואף על פי כן, סיני הוא הר, משום שהאדם זקוק למידה של התרוממות הלב כדי להעז לעבוד את ה', כל עוד הביטול שלו גדול הרבה יותר.	
2	שמחה הצומחת מתוך שפלות	29
	"ויספו ענוים בה' שמחה": השפלות באה מצד הגוף והנפש הבהמית, והשמחה מצד הנפש האלקית; וככל שתחושת הנחיתות של האדם עמוקה יותר, כך שמחתו בתורה מוכפלת.	
3	סיני: שנאת הרע כביטול	39
	בסיני ירדה שנאה על המידות הרעות; לעורר את היצר הטוב לזעום על היצר הרע זו התרוממות, אך במהותה זו ביטול, הכנעת הרע; מובאות הפניות למאמרים נוספים על הרים.	

מושגים

ביטול	ביטול
הנחת תחושת העצמיות של האדם לפני ה'. המאמר מכנה אותו מהותה של התורה: התורה ניתנת למי שעושה את עצמו כמדבר, בלי גאווה.	גסות גסות
	גאווה גסה, התרוממות מתוך חשיבות עצמית, המסומלת בהרים המתנשאים תבור וחרמון. המאמר מכנה אותה שורש כל הרע, כידוע משבירת הכלים.

שפלות שפלות

אִי־הַתְרוּמָּוֹת שֶׁל הָאָדָם בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, הַמְסוּמֶלֶת בְּסִינִי, הַהֵר הַנִּמּוּךְ. זֶהוּ הַתִּנְאִי לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר "וְתָהִי נַפְשִׁי כַּעֲפָר לְכָל", וְאִז "פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ".

הַגִּבְהָת הַלֵּב הַגִּבְהָת הַלֵּב

הַכּוֹחַ וְהַכִּסּוּפִים שֶׁבְּקֹדֶשֶׁה שְׁנוּתִנִּים לָאָדָם אוֹמֵץ לְהִתְקַרֵּב לַעֲבוּדָת ה' בְּמָקוֹם לּוֹמֵר "מִי אֲנִי?", כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּגְבַּה לְבוֹ בְּדַרְכֵי הוֹיִי". עֲלֵיהֶם תָּמִיד לְהִשְׁאָר קִטְנִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן הַכִּיטוּל.

שִׁמְחָה מִתּוֹךְ שִׁפְלוּת וִיסָפוֹ עָנוּיִם בְּה' שִׁמְחָה

שִׁמְחָה הִיא הַתְרוּמָּוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן הִיא נּוֹבַעַת מִשִּׁפְלוּת: הָאָדָם שֶׁפֶל בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ מִצַּד הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְשִׁמְחָה מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית; שִׁפְלוּת עֲמוּקָה יוֹתֵר מִבִּיָּאָה לְשִׁמְחָה כְּפֹלָה בְּתוֹרָה.

הַכִּנְעָה (אֶתְכַּפִּיָּא) אֶתְכַּפִּיָּא

הַכִּנְעָה הִיִּצֵּר הָרַע. הִ"שְׁנֵאֵה" שִׁירְדָה בְּסִינִי עַל הַמִּידוּת הָרַעוֹת, זַעֲמוֹ שֶׁל הִיִּצֵּר הַטּוֹב עַל הָרַע, הִיא הַתְרוּמָּוֹת מֵעַל הָרַע, אֵךְ בְּמַהוּתָהּ הִיא כִּיטוּל.

קטע 1 • 11

מדוע הר נמוך, ומדוע בכלל הר

1 ענין שניתנה התורה על הר סיני דוקא ולא על הר תבור וחרמון וכרמל¹ שבאו ג"כ שתנתן התורה עליהם.

ענין נתינת התורה דווקא על הר סיני, ולא על הר תבור, הר חרמון והר כרמל, שגם הם באו [וביקשו] שהתורה תינתן עליהם.

המאמר פותח בשאלה: מדוע ניתנה התורה דווקא על הר סיני, כאשר ההרים הגבוהים יותר — תבור, חרמון וכרמל — באו גם הם והציעו את עצמם, כל אחד בבקשה שייבחר? התשובה תבהיר איזה סוג אדם ראוי לקבל את התורה.

וכמ"ש בתרגום יונתן בשופטים סי' ה' ע"פ הרים נזלו² ובתלים סי' ס"ח ע"פ למה תרצדון³ לית רעוותי למיתן אורייתא על טוריא גיותנין מבסרניא⁴ (תרגום הכוזב לגאי יונים⁵ מבסרניא וגיותניא)⁶ הא טור סיני דמכיך כו',

כמו שכתוב בתרגום יונתן על שופטים, פרק ה, על הפסוק "הרים נזלו", ובתהילים, פרק סח, על הפסוק "למה תרצדון": "אין רצוני לתת את התורה על הרים גאים ובזויים" (בתרגום "בזיון גאים" נאמר "מבסרניא וגיותניא"), "הנה הר סיני, שהוא נמוך" וכו'.

התרגומים הארמיים לשני פסוקים העוסקים בהרים בשעת מתן תורה מספרים את הסיפור: ה' לא רצה לתת את התורה על הרים גאים ונישאים, אלא על סיני, שהוא נמוך. ההערה שבסוגריים מסבירה את שתי המילים הארמיות ל"גאים" ול"בזויים" מתוך תרגום הפסוק האחר, "בזיון גאים", שבו מופיע אותו צמד מילים.

והיינו שענין הגבהות של תבור וחרמון זהו ענין הגדלות שמגביה א"ע [את עצמו] בגסות והגסות הוא שרש כל הרע וכנודע מענין שבה"כ [שבירת הכלים] כו'

כלומר, גובהם של תבור וחרמון מבטא גדלות עצמית — אדם מגביה את עצמו בגסות רוח; והגסות היא שורש כל הרע, כידוע מענין שבירת הכלים וכו'.

גובהו של הר מסמל את החשיבות העצמית של האדם: הוא מגביה את עצמו בגאווה גסה. גאווה כזאת היא שורש כל הרע, כפי שמלמדת תורת החסידות בענין "שבירת הכלים" — הכלים הראשונים שנשברו מפני שכל אחד מהם עמד כמציאות נפרדת ומבליטה את עצמה.

ועיקר התורה הוא להיות בבחינת ביטול ולא תחללו⁷ כו' וכמ"ש בכמה דוכתי. ועיין בביאור ע"פ ולא תשבית מלח^{8,9}.

עיקר התורה הוא להיות בבחינת ביטול, ועל כך נאמר "ולא תחללו" וכו', כפי שנכתב בכמה מקומות. ראו גם את הביאור על הפסוק "ולא תשבית מלח".

קבלת התורה דורשת את ההפך מגאווה: ביטול, כלומר הנחת האדם את עצמו בצד לפני ה'. אדמו"ר הזקן מוסיף כאן רמז קצר לפסוק "ולא תחללו" את שם קדשי" וכו', ומפנה לדיונים מפורטים יותר במקומות אחרים, ובהם הביאור שלו על הפסוק העוסק במלח של הקרבנות.

וזהו שאמרו (עירובין נ"ד א') אם משים אדם עצמו כמדבר שהכל דשין בו ופרש"י [ופירש רש"י / ופירוש רש"י]
שאינן לו גסות¹⁰ תורה ניתנה לו במתנה¹¹

וזהו שאמרו חז"ל (עירובין נד, א): "אם אדם שם את עצמו כמדבר שהכול דורכים עליו" — ורש"י מפרש: שאין בו גאוה — "התורה ניתנת לו במתנה",

הגמרא אומרת את אותו רעיון: מי שעושה את עצמו כמדבר שכולם דורכים עליו מקבל את התורה במתנה. רש"י מסביר את הדימוי: אין באדם כזה גאוה.

וכמאמר ונפשי כעפר לכל¹² תהיה ואזי דוקא פתח לבי בתורתך (וכמ"ש מזה סד"ה ושאלתם מים בששון). ולכן ניתנה על הר סיני דמכ"ך שהוא ענין השפלות שאינו מגביה א"ע [את עצמו]¹³ כו'.

כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה", ואז דווקא "פתח לבי בתורתך" (כפי שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "ושאלתם מים בששון"). לכן ניתנה התורה על הר סיני, שהוא נמוך — ענין השפלות, שאדם אינו מגביה את עצמו וכו'.

התפילה שבסיום תפילת העמידה בנויה באותו סדר: תחילה "ונפשי כעפר לכל תהיה", ורק אחר כך "פתח לבי בתורתך". משום כך ניתנה התורה על סיני, הר נמוך המסמל שפלות ואי-הגבהת האדם את עצמו; להרחבה מפנה אדמו"ר הזקן לסוף מאמרו על "ושאלתם מים בששון".

אך צ"ל א"כ למה היה שום הר שהרי גם הר סיני הוא הר עכ"פ [על כל פנים] שהוא ענין הגבהה רק שאינו גבוה כ"כ [כל כך].

אבל צריך להבין: אם כן, מדוע היה בכלל הר? הרי גם הר סיני הוא על כל פנים הר, והוא מבטא הגבהה — אלא שאינו גבוה כל כך.

כאן מתעורר קושי: אם העיקר הוא שפלות, מדוע ניתנה התורה על הר בכלל? גם סיני, נמוך ככל שיהיה, הוא עדיין הר, והר מסמל הגבהה.

אבל הענין כי באמת עם היות שצריך כל האדם להיות שפל במאד מ"מ צריך התחזקות וקצת הגבהה כמ"ש ויגבה לבו בדרכי¹⁴ ה' (וכמ"ש מזה בד"ה יביאו לבוש¹⁵ מלכות)¹⁶

אלא הענין הוא, שאף שעל כל אדם להיות שפל מאוד, בכל זאת הוא זקוק להתחזקות ולהגבהה מסוימת, כמו שכתוב "ויגבה לבו בדרכי ה'" (וכפי שנכתב על כך במאמר המתחיל "יביאו לבוש מלכות");

התשובה היא שגם אדם שעליו להיות שפל בתכלית זקוק לחיזוק פנימי ולמידה מסוימת של הגבהה בעבודת ה'. הכתוב משבח את יהושפט המלך על כך ש"ויגבה לבו בדרכי ה'" — הגבהת הלב המסייעת לו ללכת בדרכי ה'. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "יביאו לבוש מלכות" להרחבה.

כי אם לא יהיה בבחינת הגבהה כלל לא יערב לבו לגשת אל העבודה באמרו מי אנכי ומה עבודתי.

שהרי אם לא תהיה בו כלל תחושת התרוממות, לבו לא יעז לגשת לעבודת ה', והוא יאמר: "מי אני ומה עבודתי?"

כלי תחושת התרוממות כלשהי, אדם לא יעז אפילו להתחיל לעבוד את ה'; הוא יאמר לעצמו: "מי אני ומה עבודתי?" שפלות שאין בה שום כוח תמנע ממנו לגשת לעבודת ה' בכלל.

לכך צריך לו הגבהת הלב בתשוקה והצמאון שבו כו' אלא שהביטול צ"ל יותר הרבה כו' ע"ש, ובד"ה החלצו מאתכם¹⁷ גבי ענין שלום בפשמ"ע [בפמליא של מעלה] שבנפש מוח ולב כו'.¹⁸

לכן נחוצה לו התרוממות הלב, בתשוקה ובצמאון שבו וכו'; אלא שהביטול צריך להיות גדול הרבה יותר וכו'. עיינו שם, וכן במאמר המתחיל "החלצו מאתכם", בעניין השלום בפמליה של מעלה שבנפש — במוח ובלב וכו'.

לכן הלב צריך להיות מרומם, בתשוקה ובצמאון לה', אך הביטול צריך להישאר גדול הרבה יותר מן ההתרוממות הזאת. אדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "החלצו מאתכם", שבו מיושם הביטוי של חז"ל "שלום בפמליה של מעלה" על הנפש, על המוח והלב שבה.

קטע 2 • 21

שמחה הצומחת מתוך שפלות

2 וזהו ענין ויספו ענוים בה' שמחה¹⁹ כי הנה השמחה היא התחזקות והגבהת הנפש, אלא ששמחה והגבהה זו נמשך מן הענוה והשפלות

וזהו עניינה של "והוסיפו ענוים בה' שמחה". שכן השמחה מחזקת ומרוממת את הנפש, אלא ששמחה ורוממות אלה נמשכות דווקא מן הענוה והשפלות.

הפסוק בישעיהו, "והוסיפו ענוים בה' שמחה", מציג אותו דפוס. השמחה מחזקת ומרוממת את הנפש, אך שמחה ורוממות אלה צומחות מתוך ענוה ושפלות.

דוקא וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] ס"פ ל"ד שמצד הגוף ונפש הבהמית הוא נבזה בעיניו מאד והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלקי וניצוץ אלהות המלוכש בה להחיותה²⁰ כו'

דווקא, וכמו שכתוב בספר של בינונים, בסוף פרק ל"ד: שמצד הגוף והנפש הבהמית הוא נבזה מאוד בעיני עצמו, ואילו השמחה שבו היא מצד הנפש האלקית וניצוץ האלקות המלוכש בה להחיותה וכו'.

בתניא (סוף פרק ל"ד) מוסבר כיצד שני המצבים יכולים להתקיים באדם אחד באותו זמן: מצד גופו ונפשו הבהמית הוא נבזה בעיני עצמו, ואילו מצד נפשו האלקית וניצוץ האלקות המחיה אותה הוא שמח. התחושות אינן מבטלות זו את זו, מפני שמקורן בשני צדדים שונים שבתוכו.

ע"ש ובמ"ש סד"ה תחת אשר לא עבדת²¹ בשמחה דאדרכה כל מה שיעמיק בענין פחיתות עצמו ויהיה נבזה בעיניו נמאס²² אזי יהיה שמחת נפשו בעסק התורה כפולה ומכופלת²³ כו'.

עיינ שם, וכן במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "תחת אשר לא עבדת בשמחה": אדרכה, ככל שיעמיק האדם בעניין פחיתות עצמו ויהיה נבזה בעיני עצמו ומאוס, כך תהיה שמחת נפשו בעיסוק בתורה כפולה ומכופלת וכו'.

בסוף המאמר על "תחת אשר לא עבדת בשמחה" מוסיף אדמו"ר הזקן: ככל שאדם חש עמוק יותר את פחיתות עצמו, כך שמחתו בלימוד התורה מוכפלת ומכופלת. הענוה אינה מפחיתה את השמחה, אלא מרבה אותה.

קטע 3 • 31

סיני: שנאת הרע כביטול

3 וזהו ויספו ענוים²⁴ דוקא בה' שמחה. וזהו ענין הר סיני שירדה שנאה²⁵ על מדות הרעות ע"ד לעולם

ירגיז אדם²⁶ יצר טוב על יצר הרע²⁷ ורוגז זה הוא ג"כ הגבהה והתנשאות על היצה"ר [היצר הרע] כו'.

וזהו [פירוש] "והענוים" דוקא "יוסיפו שמחה בהוי'". וזהו עניינו של הר סיני: שירדה שנאה על המידות הרעות, על דרך "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע"; וגם רוגז זה הוא התרוממות והתנשאות מעל היצר הרע וכו'.

לכן הפסוק אומר שדווקא הענוים יוסיפו שמחה. גם השם סיני מבטא את אותו רעיון: חז"ל דרשו אותו כהר שממנו ירדה שנאה, וכאן הכוונה לשנאת המידות הרעות שבאדם, בדומה לעצת הגמרא להרגיז את היצר הטוב על היצר הרע. גם הרוגז הזה הוא מעין התרוממות, התעלות מעל היצר הרע.

אך שהוא עיקר הביטול להיות אתכפייא כו'. ועיין מ"ש עוד מענין הר בד"ה שימני כחותם.²⁸

אלא שעיקר העניין הוא ביטול: להיות במצב של הכנעה (אתכפייא) וכו'. ועיינו במה שנכתב עוד בעניין הר במאמר הפותח במילים "שימני כחותם".

אולם ביסודה, ההתעלות מעל הרע היא ביטול, משום שהיא אתכפייא — הכנעת היצר הרע — ולא הצבת העצמי במרכז. לעניין משמעותו של הר, אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "שימני כחותם".

ועמ"ש בד"ה קול דודי בענין מדלג על ההרים²⁹ ישאו הרים שלום לעם³⁰ ועמ"ש סד"ה שובה ישראל:³¹

ועיינו במה שנכתב במאמר הפותח במילים "קול דודי" בעניין "מדלג על ההרים", "ישאו הרים שלום לעם"; וכן במה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "שובה ישראל".

המאמר מסתיים בהפניות נוספות: למאמר "קול דודי", העוסק בכך שה' "מדלג על ההרים" ובפסוק "ישאו הרים שלום לעם", ולסוף המאמר "שובה ישראל".

בעבודה

האדם צריך לעשות את עצמו כמדבר שהכול דורכים עליו, בלי גאווה גסה, כדי שהתורה תינתן לו במתנה. ואף על פי כן, אל לו להניח לשפלות לעכב אותו מעבודת ה', מתוך מחשבה "מי אני ומה עבודתי?": עליו להתחזק ולהגביה את לבו בכיסופים ובצימאון לה', בדרכי הוי', ובה בעת שהביטול שלו יישאר גדול הרבה יותר. ככל שתחושת הנחיתות שלו עמוקה יותר, כך צריכה לגדול שמחתו בתורה, הבאה מנפשו האלקית. עליו גם לעורר את יצרו הטוב לזעום על יצרו הרע, כהתרוממות מעל הרע שהיא עצמה ביטול.

שאלות לשיחה

1. מדוע דילג ה' על תבור, חרמון וכרמל, ומה מסמלים גובהם ושפלותו של סיני באדם?
2. אם שפלות היא הכלי לתורה, מדוע ניתנה התורה על הר בכלל? מה היה קורה לאדם שלא הייתה בו שום התרוממות?
3. כיצד יכול אדם להיות בזוי בעיני עצמו ושמה באותו זמן, לפי הקטע בתנאי שהמאמר מצטט?
4. באיזה מובן זעמו של היצר הטוב על היצר הרע הוא גם התרוממות וגם מעשה של ביטול?
5. כיצד מתפרש לפי המאמר הפסוק בתפילה "ותהי נפשי כעפר לכל, פתח לבי בתורתך", ומה פירוש הדבר לדרך שבה אדם ניגש ללימוד התורה?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 תבור וחרמון וכרמל

התרגום על הפסוק מספר שהר תבור, הר חרמון והר כרמל התחרו ביניהם שעליהם תשרה השכינה, אך היא שרתה על הר סיני, שהיה נמוך וקטן מכל ההרים. זהו הרקע לשאלה הפותחת את המאמר.

Targum Jonathan on Judges 5:5 תרגום יונתן על שופטים ה':ה'

טוֹרֵא זְעוּ מִן קֶדֶם יְיָ טוֹרֵא דְתַבּוֹר טוֹרֵא דְחֶרְמוֹן וְטוֹרֵא דְכַרְמֶלָא מִתְרַגְשִׁין דִּין עִם דִּין וְאַמְרִין דִּין לְדִין דִּין אָמַר עָלֵי תִשְׁרִי שְׁכֻנְתִּיהּ וְלִי חֲזָא דִּין לְדִין אָמַר עָלֵי תִשְׁרִי שְׁכֻנְתִּיהּ וְלִי חֲזָא אֲשֶׁרִי שְׁכֻנְתִּיהּ עַל טוֹרֵא דְסִינִי דְהוּא חָלַשׁ וְזַעִיר מְכַל טוֹרֵא דִּין סִינִי מִתְרַגֵּי וּמִתְרַגֵּי וְסָלִיק תְּנִינָה כְּתֻנָּא דְאַתְּנָא מִן קֶדֶם דְאַתְּגַלִּי עֲלוֹהִי יְקָרָא דִּי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:

Mikraot Gedolot (Public Domain)

2 הרים נזלו

שירת דבורה: "ההרים נזלו לפני הוי", זה סיני, לפני הוי' אלקי ישראל. אדמו"ר הזקן מציין שזהו הפסוק שעליו מספר התרגום על ההרים בשעת מתן תורה.

Judges 5:5 שופטים ה':ה'

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי הָוָיָה זֶה סִינִי מִפְּנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
The mountains quaked at the presence of the L-RD, Even
yon Sinai at the presence of the L-RD, the G-d of Israel
Mikra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 למה תרצדון

"למה תרצדון הרים גבנונים, החר חמד אלקים לשבתו". אדמו"ר הזקן מציין שזהו הפסוק השני שהתרגום עליו מביא את טענת ההרים.

Psalms 68:17 תהילים ס"ח:י"ז

לָמָּה תִרְצָדוֹן הָרִים גִּבְנוֹנִים הָחָר חֲמַד אֱלֹקִים לְשִׁבְתּוֹ אֶפְיֵה־יִשְׁכֹּן לְנֹצַח:
Why look ye askance, ye mountains of peaks, At the mountain which G-d hath desired for His abode? Yea, the L-RD
.will dwell therein for ever
Mikra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 לית רעוותי למיתן אורייתא על טוריא גיותנין מבסרניא

התרגום מפרש את הפסוק כך: אמר ה': "למה תרצדון הרים? אין רצוני לתת את התורה על הרים גאים ובזויים; הנה הר סיני, שהוא נמוך". אדמו"ר הזקן מצטט מילים אלה כדי להסביר מדוע נבחר הר סיני.

Aramaic Targum to Psalms 68:17 תרגום תהלים ס"ח:י"ז

אָמַר אֱלֹהָא לָמָּה אֲתוֹן טַפְזִין טוֹרֵא לִית רַעְוִתִּי לְמִתְן אֹרִיִּתָא עַל טוֹרֵא גִיּוֹתְנִין מְבִסְרֵנָּא הָא טוֹר סִינִי דְמִכָּה רַגְג מִימְרָא דִּי לְאַשְׂרָאָה עֲלוֹי שְׁכִינְתִּיהּ לְחוּד בְּשִׁמִּי שְׁמָא יְיָ יִשְׂרָאֵל לְעִלְמָא:

Mikraot Gedolot (Public Domain)

5 הבזו לגאי יונים

"בזו גאים" (נכתב בשתי מילים ונקרא כמילה אחת). אדמו"ר הזקן מצטט את תרגומו כדי לבאר את משמעות המילים הארמיות המתארות את ההרים

הגאים.

Psalms 123:4 תהילים קכ"ג:ד'

רַבַּת שְׂבָעָה־לָּה נַפְשִׁנוּ חֲלַעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוּז לְגַאֵי יוֹנִים:

Our soul is full sated With the scorning of those that are at
.ease, And with the contempt of the proud oppressors

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 מבסרניא וגיותניא

התרגום מפרש את "גאים" שבפסוק זה בצמד המילים "מבשרניא וגיוסניא", שפירושו "בזויים וגאים"; אלה אותן מילים שבהן מתרגם התרגום בתהלים סח את תיאור ההרים הגאים והבזויים.

Aramaic Targum to Psalms 123:4 תרגום תהלים קכ"ג:ד'

סוּנְעַת שְׂבָעַת לָה נַפְשָׁנָא תַלְעוּבָא דְשְׁלוּין מְבִסְרֵנָּא וְגִיּוֹתְנֵנָּא:

Mikraot Gedolot (Public Domain)

7 ולא תחללו

"ולא תחללו את שם קדשי, ונקדשתי בתוך בני ישראל". אדמו"ר הזקן רומז לפסוק בקיצור, במילה "וגוי", לצד הביטול כעיקר התורה.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תַחֲלִלּוּ אֶת־שֵׁם קֹדֶשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשָׁכֶם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-
lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-
low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כב, לב.

8 "ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך". זהו הפסוק שבמאמר בפרשת ויקרא, שאת פירושו מצטט כאן אדמו"ר הזקן.

Leviticus 2:13 ויקרא ב':י"ג

וְכָל־קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קֶרְבְּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח:

And every meal-offering of thine shalt thou season with salt;
neither shalt thou suffer the salt of the covenant of thy G-d
to be lacking from thy meal-offering; with all thy offerings
.thou shalt offer salt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 בביאור ע"פ ולא תשבית מלח

הביאור על "ולא תשבית מלח" מלמד שאפילו חכמה, מקור התורה, אינה אלא כלי לאור אין סוף, ויאותה חכם" מבטא כביכול ירידה והשפלה, שבהן אין סוף מתלבש בחכמה. כך מתברר שהביטול מצוי כבר בשורש התורה.

הערת קה"ת

לעיל פ' ויקרא ד, ג ואילך.

10 שאין לו גסות

על המאמר המקביל באותו דף, על מי שעושה עצמו כערוגה שהכול דורכים עליה, רש"י מסביר את "שהכול דורכים עליו" כ"שאיין בו גסות הרוח".

זאת כהוכחה שעבודת הקודש זקוקה למידה מסוימת של הגבלה.

II Chronicles 17:6 דברי הימים ב י"ז:

וַיִּגְבַּה לְבוֹ בַּדְרָכִי הַיְּעוֹד הַסִּיר אֶת־הַבָּמֹת וְאֶת־הָאֲשֵׁרִים מִיְּהוּדָה:

And his heart was lifted up in the ways of the L-RD; and furthermore he took away the high places and the Asherim out of Judah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דח"ב יז, ו.

15 בד"ה יביאו לבוש מלי

במאמר "יביאו לבוש מלכות", ויגבה לבו בדרכי ה" הוא מדרגת המן לאחר כירורו, שנכלל בקדושה, כפי שאמרו חז"ל: "עיניו למטה ולבו למעלה". העיניים הן חכמה והביטול של משה, העניו מכל אדם; הלב, שבו האש והצימאון עולים למעלה, צריך להיות מורם, שכן בלי מידה של הגבהה האדם לא יעז להתקרב לעבודת ה' — בדיוק כפי שנאמר במאמר זה. הדברים נקשרים גם ל"שמינית שבשמינית" הראויה לתלמיד חכם.

הערת קה"ת

תו"א צא, ב. וראה בפירושו המילות לאדה"א פרק קמז.

16 יביאו לבוש מלכות

"יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך": מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור, שאליו מתייחס כאן אדמו"ר הזקן.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבִשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 "החלצו מאתכם אנשים לצבא": מילות הפתיחה של המאמר שמביא אדמו"ר הזקן בעניין השלום ב"משק הבית העליון" של הנפש — המוח והלב.

Numbers 31:3 במדבר ל"א:ג'

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אַנְשִׁים לְצִבָּא וַיְהִיו עַל־מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת־ה' בְּמִדְיָן:

And Moses spoke unto the people, saying: 'Arm ye men from among you for the war, that they may go against Midian, to execute the L-RD'S vengeance on Midian

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה": מילות הפתיחה של המאמר, שאל סופו מתייחס כאן אדמו"ר הזקן.

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג'

וּשְׁאֲבֹתֶם־מִים בְּשִׂשׁוֹן מִמַּעֲיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

19 ויספו ענוים בה' שמחה

"הענווים יסיפו שמחה בהוי", והנוקקים שכבני אדם ישמחו בקדוש ישראל". אדמו"ר הזקן קורא זאת כמלמד ששמחה, שהיא עלייה של

אדמו"ר הזקן מצטט את רש"י כדי לקשור את דימוי המדבר להיעדר גאוה גסה.

Rashi on Eruvin 54a:17:1 רש"י על עירובין נ"ד א:י"ז:

שהכל דשין אותו - שאין לו גסות:

Vilna Edition (Public Domain)

11 "אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכול דורסים בו, תורה ניתנה לו במתנה". אדמו"ר הזקן מביא זאת כמאמר הגמרא שהתורה ניתנת למי שאינו מתנאה.

Eruvin 54a:24 עירובין נ"ד א:כ"ד

אמר לקה: אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו — תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה — נחלו אל, שנאמר: "וממתנה נחליאל". וכיון שנחלו אל — עולה לגדולה, שנאמר: "ומנחליאל כמות".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

12 ונפשי כעפר לכל תהי

התפילה הידועה בשם "אלקי נצור", שאמר מר בנו של רבינא בסיום תפילתו: "ותהי נפשי כעפר לכול; פתח לבי בתורתך". אדמו"ר הזקן עומד על סדר הדברים: רק כאשר הנפש היא כעפר, הלב נפתח לתורה.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מֶר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא פִי הָהּ מְסִיִּים צְלוֹתֶיהָ אָמַר הָכִי: "אֱלֹקֵי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֶרַע וּשְׁפֹתוֹתֵי מִדְבָר מֶרְמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי תְדוּם, וְנַפְשִׁי כְעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה. פֶּתַח לְבִי בְתוֹרַתְךָ, וּבִמְצוֹתֶיךָ תִרְדּוּף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפְּנֵעַ רָע, מִיֵּצֵר הָרָע, וּמֵאֲשֶׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לְבָא בְעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מִתְּרָה הִפֵּר עֲצָתָם וְקָלְקַל מִחֻשְׁבוֹתָם. יְהִי לְרִצּוֹן אֱמֶרִי פִי וְהִגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

תפלת אלקי נצור. ברכות יז, א.

13 ולכן ניתנה על הר סיני דמכיך שהוא ענין השפלות שאינו מגבי א"ע

על פי ההערה, אור התורה מפנה לקטע זה ומוסיף: "ולכן היה מתן תורה על הר סיני, הר של הגבהה עצמית, ואף על פי כן הר קטן, בבחינת 'שמינית שבשמינית'. זהו השיעור שהז"ל קבעו לגאוה המעטה ביותר הראויה לתלמיד חכם, והוא מתאים לתשובת המאמר.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת מג"א (תש"ג) ע' נה שמציין לכאן ומוסיף "ולכן מ"ת ניתנה על ה"ס הר התנשאות ומ"מ הר קטן ע"ד שמינית שבשמינית".

14 ויגבה לבו בדרכי ה'

נאמר בשבח המלך יהושפט: "ויגבה לבו בדרכי הוי". אדמו"ר הזקן מביא

פסקה 3

24 ויספו ענוים

"והענוים בה' יסיפו שמחה". אדמו"ר הזקן חזר על הפסוק כדי להדגיש שדווקא הענוים הם שמחתם מתרבה.

Isaiah 29:19 ישעיהו כ"ט:י"ט

ויספו ענוים בה' שמחה ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו:

The humble also shall increase their joy in the L-RD, and the neediest among men shall exult in the Holy One of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 סיני שירדה שנאה

הגמרא שואלת: "מהו הר סיני?" ומשיבה שזהו ההר שעליו ירדה שנאה (סינאה) לאומות העולם. אדמו"ר הזקן מיישם זאת בעבודת הנפש: בסיני ירדה שנאה על המידות הרעות.

Shabbat 89a:7 שבת פ"ט א"ז

... דרב חסדא ורבה בריה דרב הונא דאמרי תרווייהו: מאי "הר סיני"? הר שירדה שנאה לאומות העולם עליו. והיינו דאמר רבי יוסי בריה דהינאי: חמשה שמות יש לו: מדבר ציון — שנצטוו ישראל עליו; מדבר קדש — שנתקדשו ישראל עליו; מדבר קדמות — שנתנה קדומה עליו; מדבר פארן —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פט, א.

26 לעולם ירגיו אדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות ה, רע"א.

27 לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע

הוראתו של ריש לקיש: "לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע", כפי שנאמר: "רגזו ואל תחטאו". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לתאר את העלייה הקדושה של התרוממות מעל הרע.

Berakhot 5a:2 ברכות ה' א"ב

אמר רבי לוי בר חמא, אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: "רגזו ואל תחטאו" אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יצסוק בתורה, שנאמר: "אמרו בלבבכם". אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יקרא קריאת שמע, שנאמר: "על משכבכם". אם נצחו — מוטב, ואם לאו — יזכור לו יום המיתה, שנאמר: "ודמו סלה".

R. Levi b. Hamma said in the name of R. Simeon b. Lakish: A man should always oppose [yargiz] the good impulse to the evil impulse ; as it is said : "Tremble [rigzu] and sin not" (ibid. iv. 5). If he conquer it, well and good ; but if not, let him occupy himself with Torah ; as it is said, "Commune with your own heart" (ibid.). Should this gain him the victory, well and good; but if not, let him read the Shema' ; as it is said ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

28 שימי כחותם

"שימי כחותם על לבך": מילות הפתיחה של המאמר שאדמו"ר הזקן מפנה

הנשמה, שייכת לענווים.

Isaiah 29:19 ישעיהו כ"ט:י"ט

ויספו ענוים בה' שמחה ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו:

The humble also shall increase their joy in the L-RD, and the neediest among men shall exult in the Holy One of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיהו כט, יט.

20 שמצד הגוף ונפש הבהמית הוא נבזה בעיניו מאד והיותו בשמחה

הוא מצד נפש האלקי וניצוץ אלהות המלוכש בה להחיותה

התניא מלמד ששמחותיה של הנשמה אינן מונעות מן האדם להיות "נבזה בעיניו" דווקא בשעת השמחה, שכן השפלות נובעת מצד הגוף והנפש הבהמית, ואילו השמחה נובעת מצד הנפש האלקית. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות כיצד שמחה וענווה מתקיימות יחד.

Tanya, Likkutei Amarim 34:8 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"ד:ח'

והנה, בכל פרטי מיני שמחות הנפש הנזכרים לעיל — אין מהן מניעה להיות "נבזה בעיניו ומאס", ו"לב נשבר", ורוח נמוכה — בשעת השמחה ממש. מאחר כי היותו נבזה בעיניו וכו' — הוא מצד הגוף ונפש הבהמית, והיותו בשמחה — הוא מצד נפש האלקית וניצוץ אלהות המלוכש בה להחיותה, כנזכר לעיל [בפרק ל"א].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

21 תחת אשר לא עבדת

"תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב": אלה הן מילות הפתיחה של המאמר, שאל סופו מפנה אדמו"ר הזקן.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance ;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 נבזה בעיניו נמאס

במזמור המתאר מי ראוי לשכון בהר קדשו של ה'. פירושו הפשוט הוא "בווי בעיניו נמאס"; התניא והמאמר קוראים זאת על מי שהוא בווי ומתועב בעיני עצמו.

Psalms 15:4 תהילים ט"ו:ד'

נבזה בעיניו ומאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימר:

In whose eyes a vile person is despised, But he honoureth them that fear the L-RD; He that sweareth to his own hurt, and changeth not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים טו, ד.

23 דשמחה והגבהה זו נמשך מן הענוה והשפלות . כפולה ומכופלת

על פי ההערה, הקטע הזה, מן המילים "שמחה ורוממות אלה נמשכות מתוך ענווה" ועד "כפולה ומכופלת", מתבאר שם בהקשר של ההכללות ההדדית של שתי התנועות, ביטול ורוממות.

הערת קה"ת

נתבאר בלקו"ש חכ"ח ע' 257 הערה 32 בענין התכללות דבי התנועות ביטול והגבהה.

אליו להרחבה בעניין משמעותו של הר.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל־לִבִּי כַחֲתָם עַל־רֹעֶךָ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְכָּה קֶשֶׁה
כְּשֶׂאוֹל קִנְאָה רִשְׁפָּיָה רִשְׁפֵּי אֵשׁ שְׁלֵהֲבִתָּהּ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
.L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 מדלג על ההרים

”קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים”: המאמר הפותח במילים ”קול
דודי” מובא בקשר לביטוי זה.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח

קוֹל דָּוִדִּי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:
Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the
.mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 ישאו הרים שלום לעם

”ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה”: הפסוק מובא לצד ”מדלג על
ההרים” כחלק מהדיון באותו מאמר.

Psalms 72:3 תהילים ע"ב:ג

יִשְׂאוּ הָרִים שְׁלוֹם לְעָם וּגְבָעוֹת בְּצִדְקָה:
Let the mountains bear peace to the people, and the hills,
.through righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 שובה ישראל

”שובה ישראל עד ה' אלקיך”: מילות הפתיחה של המאמר שאדמו"ר הזקן
מפנה לסופו.

Hosea 14:2 הושע י"ד:ב

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶךָ:
Return, O Israel, unto the L-RD thy G-d; For thou hast stum-
.bled in thine iniquity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Mikraot Gedolot (Public Domain); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Vilna Edition (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/bamidbar/16/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/bamidbar/16/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק